

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Anarkismi 200 vuotta

William Godwinin elämä ja aatteet

Mika Sakki

Mika Sakki
Anarkismi 200 vuotta
William Godwinin elämä ja aatteet
1994

haettu 7.4.2012 osoitteesta: [http://www.anarkismi.net/aivokuume/
txt/anarkismi200vuotta-godwin.htm](http://www.anarkismi.net/aivokuume/txt/anarkismi200vuotta-godwin.htm)

fi.theanarchistlibrary.org

1994

Sisältö

JOHDANTO	5
ANARKISMI 200 VUOTTA	8

ja politiikasta filosofiaa. Näin ollen uusia yhteiskuntamallejakin suunniteltaessa käytettiin filosofialle tunnusomaista kerran totuudeksi keksityn periaatteen poikkeuksia sallimattoman noudattamisen periaatetta. Useimmat myöhemmät anarkistiteoreetikot eivät olleet ainoastaan teoreetikkoja, vaan myös käytännön vallankumouksellisia, eikä heillä ollut varaa unohtaa elävän elämän realiteetteja (muista esim. Godwinin kanta enemmistöpäätöksiin).

Filosofisuus näkyy Godwinilla myös siinä, että hän ei vastusta valtiota yksinomaan siksi, että se on paha käytännössä, vaan myös siksi, että se on paha teoriassa, nojaa periaatteisiin, jotka ovat ristiriidassa järjen vapaan toiminnan kanssa. Valtio ei siis olisi hyväksyttävä, vaikka voisi ja haluaisi taata jokaiselle täydellisen tasa-arvon muihin nähden.

Usko täysin riippumattomaan järkeen tekee Godwinin anarkistisesta yhteiskuntamallista myös enemmän yksilön omalle vastuulle perustuvan kuin mistään myöhemmästä. Godwinhan ei vaadi tulevaisuuden ihmiseltä edes minkäänlaista vapaata sopimusta yhteisönsä kanssa. Hänen mielestään lupauten pitäminen, samoin kuin kiitollisuus ja perherakkaus, ovat hylättäviä periaatteita ollessaan ristiriidassa järjen vapaan toiminnan kanssa.

Esittämiäni viittauksia ”ajan henkeen” ei kuitenkaan pidä tulkita niin, että Godwinin ajatukset olisivat sinänsä olleet yleisiä valistuksen ajalla. Niin täydellinen usko vapaaseen järkeen oli 200 vuotta sitten vähintään yhtä harvinaista kuin tänään. Valistuksen aika antoi Godwinin ajattelulle muodon, mutta sen sisältöä se ei tuntenut omakseen sen enempää kuin nykyajan Suomen ”epäpoliittinen” vihreys **Murray Bookchinin** ajattelutapaa.

Godwin oli suosionsa huipullakin ulkopuolinen kaikkien yhteiskuntasopimusmaakarien keskellä, mutta ei pitänyt itseään kaukaisesta tulevaisuudesta ikävöivänä utopistina, vaan muistutti että ”totuuden valtakunta ei tule mahtailen”, vaan ehkä kun sitä vähiten odotetaan. Toivotaan, toivotaan.

ta. Huvittavaa kyllä, Volgin väittää Beerin olevan päinvastoin epäjohtonmukainen näin sanoessaan. ”Osittaisen syyllisenkin” edesmenneen toverin kiusalliselle rehellisyydelle on sama ”tiedemies” onnistunut löytämään: ”Beerin aikoinaan käymän revisionistisen eklektismin koulun”.

Tunnetuin (onneksi sentään jo kauan sitten kuopattu) kotistalinistimme, **Otto Ville Kuusinen**, joka on muutenkin yrittänyt osoittaa anarkismia ”porvariston lehtolapseksi”, ainoana todisteena sen ilmiselvä vapauden kunnioitus, mainitsee ihan vain ohimennen, kuin itsestäänselvyytenä, ettei Godwin lainkaan vastustanut yksityisomistusta! Kukaan tuskin on niin naiivi, että kuvittelisi äijän vaivautuneen lukemaan henkilökohtaisesti Godwinin kaltaisen kerettiläisen teoksia. Silti hänkään on tuskin voinut olla niin tyhmä, että olisi käsittänyt noin pahasti väärin mitään toisen käden tietoaakaan, olkoonkin että paljon täytyy olla vialla ainoan Isä Aurinkoisen puhdistuksista selvinneen suomalaisen kommunistijohtajan päässä. Jossakin välissä lienee tapahtunut hyväuskoisten kusetusta, oli sen kohteena sitten Kuusinen itse tai koko suomalainen vasemmisto.

Godwinin 1700-lukulainen rationalismi tuntuu nykyajan anarkistista varmasti naiivilta, tai vähintäänkin katteettoman optimistiselta. On kuitenkin muistettava ettei ensimmäinenkään anarkisti vetäissyt käsityksiään hatusta. Hänen aikanaan olivat luonnontieteet jo saavuttaneet totuttuun nähden uskomattoman kehitysvauhdin ja hän uskoi vakaasti saman trendin tarttuvan vääjäämättä yhteiskuntatieteisiin, kaikesta valtiovallan vastustuksesta huolimatta. Godwinhan oli kaiken muun ohella myös historian tutkija, eikä voinut olla kiinnittämättä huomiota yhä useamman Euroopan valtion (ja tietenkin Amerikan Yhdysvaltojen) hitaaseen, mutta varmaan kehitykseen kohti demokraattisempia oloja, kaikista vallankumouksia usein seuranneista takaiskuista huolimatta.

Toinen selvästi utopistiselta tuntuva piirre Godwinin ajattelussa on äärimmilleen viety joustamattomuus. Sekin on tavallaan ajan henkeä. 1700-luvun lopulla oli filosofiasta tullut politiikkaa

JOHDANTO

200 vuotta on pitkä aika. Liberalismi ja sosialismi ovat olleet sitäkin kauemmin muotoutumisprosessissa ja joutuneet useaan otteeseen hylkäämään omia perusajatuksiaan. Eivät ainoastaan poliittisten realiteettien vuoksi, vaan myös siksi, että yhteiskuntamoraalin kehitys on usein ajanut noiden alun perin edistyksellisyyden äärimuotoina pidettyjen oppien ohi. Nykyään itseään liberaaliksi kutsuva ihminen järkyttyisi, jos kuulisi jonkun aatetoveriksi esittäytyvän sanovan, että kansalaisen äänioikeuden määrän tulisi olla sidoksissa hänen veronmaksukykyynsä. Anarkismin perusopit ovat kuitenkin säilyneet muuttumattomina ja käytännöllisesti katsoen yhtä radikaaleina koko tämän ajan. Nekin harvat ihmisryhmät (kuten seksuaalisesti poikkeavat), joiden oikeudet eivät vielä olleet esillä anarkismin syntyäikoihin, on otettu anarkismin vapaus ja tasa-arvo -ajatusten piiriin itsestään selvästi, koska anarkismin perusajatus jo kattaa heidän oikeutensa. Eläinten oikeudet ovat ainoa tähän mennessä ilmaantunut poikkeus. Niiden toteuttamista anarkistisessa yhteiskunnassa eivät anarkismin toimintaperiaatteet **automaattisesti** turvaa. Tämäkin ehkä muuttuu vielä.

Miksi anarkismi sitten on säilynyt ideologialtaan muuttumattomana, vaikka niin paljon muuta on muuttunut? Yksinkertaisesti siksi, että se on vain täydellisimmän, myös nyky-yhteiskunnan kasvatin kuviteltavissa olevan, oikeudenmukaisuuden tavoittelemista. Sen lähtökohtana on tinkimättömyys, koska ajatus tinkimisestä itsestään selvyytenä johtaa jäykkien yhteiskuntarakenteiden viidakon luomiseen, vaikka hyvin vähäininkin olosuhteiden muutos riittää viemään sellaiseen kriisiin. Anarkismin tavoitteena on yhteiskunta, jota äärimmäinen vapaus ja äärimmäinen tasa-arvo muo-

vaavat suoraan ja tauotta, ei mikään todeksi tullut yksityiskohtainen kaavio, jolle vapaus ja tasa-arvo ovat parhaassakin tapauksessa pelkkiä raaka-aineita, joiden yli valmiilla tuotteella on auktoriteetti.

Anarkismin arvostelijat yrittävät usein kiertää kyseisen aatteen perustavan erilaisuuden kaikkiin muihin aatteisiin nähden käsittelemällä anarkismia maolaisuuden ja trotskilaisuuden kaltaisena kommunismin valtavirrasta irtautuneena oppina. Näin anarkismi onnistutaan keinoitekoisen kiertotien kautta sitomaan marxilaisiin dogmeihin, joiden orja se ei todellisuudessa ole koskaan ollut. Nykyajan anarkismin syntyessä oli Marxin syntymään aikaa vielä kokonainen sukupolvi. Kyseinen henkilö katsoikin tarpeelliseksi haukkua kaikki Proudhonin ajatukset jo pari vuotta ennen kuin varasti nimiinsä ”Kommunistisen manifestin” eräältä aivan toiselta mieheltä. Anarkismi oli osa työväenliikettä jo silloin kun Marx oli vielä pelkkä yksinäinen eksentrikko, josta hyvin harva oli kuullut.

Marxilaiset ovat kautta koko historiansa mielellään leimannut anarkistit ”pikkuporvareiksi”. Vielä tähän päivään mennessäkään ei kuitenkaan ole löytynyt muita asiallisia perusteluja kuin se, että anarkistit ovat aina kannattaneet yksilön vapautta ja puhuneet kaikista diktatuurin kannattajista suorin sanoin. Marxilaiset ovatkin joutuneet menemään niin kauas satuilun puolelle, että väittävät toisinaan anarkismin alkaneen esiintyä kommunistisena aatteenä vasta Ensimmäisen Internationaalin aikoihin. Jokaiselle tämän kirjasen lukevalle (tai Godwinin teoksiin tutustuvalla, jos on epäileväistä lajia), käynee kuitenkin selväksi, että jo Godwin oli sanan alkuperäisessä merkityksessä kommunistisempi kuin kukaan valtiotalonkannattaja koskaan.

Kielenkäyttö kuuluu kaikkein vastustamattomimmin 200 vuodessa muuttuviin asioihin. Kuten todettua, on marxilaisesta kielenkäytöstä yritetty rakentaa ansaa anarkismille. Paras tapa havainnollistaa jonkin ajatuksen ajattomuutta on esittää se jonkin toisen aikakauden terminologialla. Silloin näkyy, mikä ajatuksessa on tiettyyn aikakauteen sidottua ja mikä ei. Tämä on ehkä tär-

ovat häntä säikähtäneet, saamaan epäilijän vakuuttuneeksi. Jotkut ovat yrittäneet häivyttää Godwinin historian hämäämiseksi yksinkertaisesti mainitsemalla sanan ”pikkuporvarillinen” joka kerta törmätessään johonkin diktatuuria vastustavaan kohtaan hänen tekstijään seuloessaan. Neuvostoliiton aivopesusta riippuvaiseksi tulleen kommunistisukupolville on tällainenkin naurettava ”kritiikki” ollut kuin leipä nälkää näkeville, mutta viime vuosisadalla osasivat valtiotalonkannattajatkin sentään sen verran kyseenalaistaa johtajiensa taivaallisia ilmoituksia, että monet teoreetikot katsoivat parhaaksi soveltaa Godwiniin mieluummin utopiasosialisteja kuin anarkisteja varten kehitettyä sivuuttamiskaavaa.

Niinpä Engels mainitsee Godwinin ”hipovan järjestelmässään kommunismia”. Outo lause, käsitti sanan ”kommunismi” missä merkityksessä tahansa. Jos se on tarkoittavanaan pelkkää yhteisomistusta, voi jokainen itse todeta missä määrin Engelsin kannattaman ”yhteisomistuksen” kattavuus kestää vertailua Godwinin vastaavan kanssa. Jos Engels taas yrittää sanoa Godwinin olevan lähellä nimenomaan Engelsin omaa käsitystä kommunismista, on kyseessä korkeimman luokan loukkaus Godwinia ja kaikkia anarkisteja kohtaan.

Sosialististen aatteiden historian neuvostovallan aikainen venäläinen tutkija, Vjatscheslav Volgin, on muuten kyllä yllättävän myönteinen Godwinille, mukaan lukien tämän useimmat anarkistiset ajatukset, mutta kaavailee työn yhteiskunnallisen järjestämisen vastustamista ”selvästi pikkuporvarilliseksi piirteeksi Godwinin ajattelussa”. Tämä oli hyvä esimerkki siitä, miten täydellisesti sana ”pikkuporvari” on sisäistetty tarkoittamaan antitalonkannattajien vasemmistolaisia.

Saksalainen kommunistihistorioitsija **Max Beer** on Godwin-kommenteissaan johdonmukaisempi stalinisti (jo ennen Isä Aurinkoisen maallista syntymää) kuin kukaan puhdistusten ja loogisen ajattelun täydellisen unohtamisen välimaastossa hiippailemaan joutunut. Hän nimittäin toteaa, että Godwin oli kyllä kommunisti, mutta hänen kommunismissaan ei ollut mitään positiiv-

sestikin. Hän ei ollut anarkisti, mutta omaksui tältä antiautoritaarisen elementin ja epäluottamuksen poliittisia liikkeitä kohtaan omiin osuustoiminta- ja ammattiyhdistysritelmiinsä. Erityisesti ammattiliitto **Grand National Consolidated** oli selvästi Godwin-vaikutteinen.

Myös **Francis Place**sta, toisesta työväenliikkeen yhteenliittymisen puolesta taistelijasta, tuli Godwinin opetuslapsi tämän myöhempinä elinvuosina. Place jopa otti vaivoikseen hyvin epäkiitolliseksi tehtäväksi osoittautuvan Godwinin raha-asioiden kuntoon-saattamisyrittäksen. Kolmas varhainen sosialistiteoreetikko, josta tuli Godwinin ajatusten kannattaja, oli **William Thompson**, jota kiinnosti lähinnä ”Political Justice” omaisuuskysestä käsittelevä osa. Thompson vaikutti suuresti **Karl Marxin** talousteorioihin, mikä saattaa olla syy siihen, että niinkin autoritaarinen (mukamas) sosialisti katsoi parhaaksi hurskastella ”pois kuihtuvalla” valtiolla.

Kun Englannin sosialismi elpyi 1880-luvulla, se otti vapaudenhenkisen muodon, ja monien ajan tärkeiden teoreetikkojen teoksissa näkyy selviä Godwin-vaikutteita. **Oscar Wilden *The Soul of Man Under Socialism*** on monien mukaan suorastaan pelkkä Godwinin luoman systeemin toisto. **H.G. Wellsin *Men Like Gods*** ei myöskään ole paljon muuta kuin Godwinin ajatusten mukainen yhteiskunta Edwardin ajan tiedemiesten ennustusten mukaiseksi muotoiltuna. **Bernard Shaw** otti Godwinilta käsityksen ihmisen kehityksestä teokseensa ***Back to Metusalem***. **William Morrisin *News from Nowhere*** on lähinnä keskiaikaistettu sovellutus godwinilaisesta utopiasta.

Toisen maailmansodan jälkeen on Godwin löydetty Englannissa myös romaanikirjailijana ja monista hänen romaaneistaan on otettu uusintapainoksia. Varsinkin Caleb Williams on saanut huomiota osakseen. Löytyypä Godwin jopa eräästä tuoreesta suomalaisesta, maailman kirjailijoita esittelevästä hakuteoksesta, ilman mitään mainintaa muusta kuin fiktiivisestä tuotannosta.

Jos joku epäilee tunnustaa Godwinia ”oikeaksi” anarkistiksi, riittänee viimeistään tapa, jolla marxilaiset sosialismin ”tutkijat”

kein syy tutustua yhtä hyvin rationalisti Godwinin kuin ammattivallankumouksellinen Kropotkinin, anarkosyndikalisti Rudolf Rockerin tai ekoanarkisti Murray Boochinin ajatuksiin. Jokainen mainituista teoreetikoista katsoo asioita omasta vaikutusajankohdastaan käsin. Anarkismin juuret ovat valistuksen ajassa, sen nousu joukkoliikkeeksi tapahtui teollisten ja poliittisten vallankumousten huippukaudella, sen järjestäytymisaste saavutettiin teollisen yhteiskunnan vakiinnuttaessa olojaan ja sen nykyinen propaganda perustuu lähinnä jälkiteollisen yhteiskunnan muotoutumisen synnyttämiin kriiseihin sekä ympäristökysymykseen. Tämän tahtovat joskus unohtaa jopa anarkistit itse. Käväiskäämme siis tällä kertaa valistuksen ajassa.

Mika Sakki

ANARKISMI 200 VUOTTA

Helmikuussa, vuonna 1793, ilmestyi Englannissa kirja nimeltä *Inquiry concerning political justice* (Ajatuksia poliittisesta oikeudenmukaisuudesta). Vasta tasan sata vuotta myöhemmin tajuttiin, ettei se ollut mitään enempää tai vähempää kuin anarkismia, joka menee tinkimättömyydessään pidemmälle kuin mikään mitä Bakunin tai Kropotkin on koskaan kirjoittanut. Tämä tuntu oudolta, sillä teos sisältää paitsi puhtaan anarkistisen opin ja yhteiskuntaluonnoksen, myös kutakuinkin kaikki ne lieveilmiöt, jotka myöhempien teoreetikkojen henkilökohtaiset mieltymykset ovat liikkeeseen tuoneet. Kohtalainen saavutus, kun ottaa huomioon, että kirjan kirjoittaja, **William Godwin** (1756-1836) päätyi anarkismiin aivan erilaisista lähtökohdista kuin 1800-luvun luokkasoturit.

Syy myöhäiseen tunnistukseen ei ainakaan ole se, että teos olisi jäänyt ilmestyessään vaille huomiota, sen on päinvastoin sanottu tehneen Godwinin ”yhdeksi oman aikansa kuuluisimmista miehistä”.

Tämä ensimmäinen puhdasoppinen anarkisti (tai ainakin ensimmäinen, jonka teokset jäivät polttamatta) syntyi kalvinistisen papin seitsemänneksi lapseksi. Hänen ei kuitenkaan tarvinnut jäädä nuorimmaksi ja kiusatuimmaksi, sillä kuusi uutta oli vielä tulossa. Myös Godwinin isoisä oli pappi, joten ei liene yllättävää, että kasvatusta oli hyvin hengellinen, sisältäen mm. nuhtelut kissan silitämisestä sunnuntaina. Calvinismi oli Englannissa tuohon(kin) aikaan pieni vähemmistöuskontokunta, ja näin ollen siis oikeastaan hieman epämääräisenä pidetty. Vielä epämääräisemmältä lienee tavallisesta kadunmiehestä tuntunut pastori **Samuel Newton**, mies jonka oppilaaksi Godwin lähetettiin 11-vuotiaana. Newton oli Ro-

pauksen jälkeen, sillä Godwin vippasi jatkuvasti rahaa runoilijalta tämän kuolemaan saakka (eli vuoteen 1820) ja pummimisen kohde kirjoitti yhtä kauan Godwinin vahvan vaikutuksen alaisia runoja.

Godwin oli jo vuonna 1803 nainut jonkun Clairmontin lesken, jonka etunimi oli tietenkin **Mary**, ja saanut tältä pari vuotta myöhemmin ainoan poikansa. Kirjoittaminen jatkui niin kauan kuin henki pihisi. Useiden romaanien, yhden esseekokoelman ja **Tasavaltalaisen Englannin Historian** lisäksi Godwin sai vielä aikaan myös joitakin näytelmiä, joita hän itse arvosti suuresti, mutta jotka **George Woodcock** luokittelee anarkismin historiassaan armoita huonoiksi. Godwinin anarkistiset mielipiteet säilyivät muuttomattomina hänen kuolemaansa saakka. Hän kyllä editoi kahdesti ”Political Justicea” uusia painoksia varten, mutta kieltäytyi, monista oikeuden eteen joutuneista kirjailijoista huolimatta, muuttamasta lainkaan johtopäätöksiään. Suhteessa uskontoon hänen aiempi ateisminsa kuitenkin muuttui jonkinlaiseksi panteismiksi, mikä saattoi vaikuttaa tai olla vaikuttamatta siihen, että hänet palkittiin kolme vuotta ennen kuolemaa jonkinlaisella papinviralla, joka takasi hänelle 200 sen ajan punnan vuositulot.

Godwinin kuolemasta ei ollut kulunut kymmentäkään vuotta kun sekä **Stirner** että Proudhon olivat jo julkaisseet tärkeimmät teoksensa ja viimeksimainittu ottanut käyttöön termin ”anarkismi”.

Kumpikaan ei kuitenkaan ollut tietoinen Godwinin ajatusten samankaltaisuudesta omiensa kanssa. Proudhon tunsikin kyllä Godwinin nimeltä, mutta ei selvästikään ollut lainkaan tutustunut tämän teoksiin. Hän nimittäin luokitteli Godwinin ”**Robert Owenin** kaltaiseksi sosialistiksi”! Stirner tuskin tiesi Godwinista yhtään mitään ja Bakunin korkeintaan sen mitä oli Proudhonilta kuullut. Vasta vuonna 1893 Kropotkin havaitsi uskomattoman yhtenevyyden Godwinin ajatusten ja omiensa välillä.

Mutta vaikka anarkistinen liike löysikin Godwinin vasta näinkin myöhään, oli muutama hyvin tunnettu sosialisti tehnyt sen jo tämän elinaikana. Robert Owen tunsikin Godwinin henkilökohtai-

sa neljännellä kuulla raskaana. Avioliitossa eläminen oli vastoin paitsi Godwinin, myös Wolstonecraftin periaatteita ja solmittiinkin yksinomaan huvittavan keskiluokkaisista syistä: moralisoivien ystävien ja vihollisten painostuksesta. Wolstonecraft kuoli synnytyksessä vielä samana vuonna. Synnytyksen tulos, tytär **Mary**, jäi henkiin. Godwin toimitti seuraavana vuonna postuumisti Wolstonecraftin muistelmat painoon.

Miltei yhtä aikaa Wolstonecraftin kuoleman kanssa tapahtui myös Godwinin maineen suuri lasku. Siitä eteenpäin kirjailijalla oli suuri taloudellisia vaikeuksia, jotka pakottivat hänet kirjoittamaan pääasiassa hengenpitimiksi tarkoitettuja tekstejä. Monet entiset opetuslapset, jotka kävivät silloin tällöin väittelemässä, lienevät lainanneet (lue: lahjoittaneet) hänelle jonkin verran rahaa.

Vuonna 1812 tapahtui eräänlainen käänne runoilija **Percy Bushe Shelleyn** saadessa tietää jo pitkään kuolleen maatuneeksi olettamansa ”Enquiry Concerning Political Justice” tekijän olevan yhä elossa. Nyt korjaantunut erehdys oli varsin ymmärrettävä, sillä Godwinin viimeisimmän teoksen (romaani *Fleetwood*) ilmestymisestä oli kulunut seitsemän vuotta. Saatuaan tietää asian oikean laidan, 19-vuotias Shelley kirjoitti heti Godwininille ja tutustui tähän henkilökohtaisesti. Hänestä tuli jonkinlainen opetuslapsi, jonka miltei kaikki tärkeimmät teokset tulivat olemaan enemmän tai vähemmän anarkistisia (asiaan vihkiytyneet mainitsevat teokset *Queen Mab*, *Prometheus Unbound*, *The Revolt of Islam* ja *Helias*).

Jo pari vuotta myöhemmin sattui tunnettu, Godwinin jälleen surkuhupaisan porvarillisessa valossa esittävä tapaus: Shelleyn karkaaminen Maryn kanssa. Syynä pariskunnan menettelyyn oli Godwinin epäluottamus Shelleyn aviomiessopivuutta kohtaan. Marystä tuli myöhemmin Mary Shelley, ”Frankensteinin kirjoittaja” ja Godwinista monille ”Frankensteinin kirjoittajan isä”, siinä missä toisille ”anarkismin isä” ja joillekin ”nykyaikaisen rikoskirjallisuuden eräs kantaisä”. Shelleyn ja Godwinin välien voi tuskin sanoa katkenneen tai edes ratkaisevasti viilentyneen karkaamista-

bert Sandemanin opetuslapsi, eräs monista jo Englannin sisällissodan aikana syntyneen vasemmistoradikalismien ja uskonnollisen fundamentalismin symbioosin tuloksista.

Sandemanistit olivat pieni, presbyteerisen kirkkojärjestyksen kannattajien riippumattomaksi erottama, yhä jollain tavalla kalvinistinen lahko. Se piti kyllä Raamattua ehdottomana auktoriteettina, mutta siihen loppuivatkin sen tunnustamat auktoriteetit. Sandemanismi julisti, ettei uskonnollisen ihmisen pitänyt olla missään tekemisissä valtion kanssa, eikä hyväksynyt minkäänlaista kirkkohallitustakaan. Sandemanistinen ”kirkko” muodostui itsenäisistä seurakunnista, joilta puuttuivat johtajat kokonaan ja joiden keskuudessa vallitsi yhteisomistus.

Godwin sisäisti innokkaasti kaikki sandemanistiset näkemykset. Hän valmistui 23-vuotiaana papiksi valtiokirkkoon kuulumattomasta Hoxtonin teologisesta akatemiasta, ollen vieläkin täysin puhdas sandemanisti. Tämän jälkeen hän toimi pappina monissa pienissä, valtiokirkkoon kuulumattomissa seurakunnissa. Godwinin yhä omalaatuisemmiksi muotoutuvat teologiset näkemykset aiheuttivat jatkuvasti ristiriitoja ja vuonna 1780 hänet jo suoraan erotettiin Suffolkin seurakunnasta teologisten erimielisyyksien vuoksi. Kolme vuotta myöhemmin Beaconsfieldissä hän viimein päätti menettäneensä hyväksyttävän kristillisen uskon täysin ja muutti Lontooseen elääkseen siellä vapaana kirjailijana. Puhdas ateisti Godwinista tuli kuitenkin vasta vuonna 1790. Nonkorformistisen papin pukeutumistyylin hän säilytti kuolemaansa saakka.

Pääteoksena aloittamiseen saakka Godwin elätti itsensä lähinnä kirjoittamalla historiaa käsitteleviä artikkeleita *New Annual Register*-nimiseen aikakauslehteen. Siinä sivussa valmistui kolme samantien unohdettua pienoisromaanin sekä joitakin pamfletteja.

Vuoden 1784 alkupuolella Godwin sai päähänsä perustaa yksityiskoulun, jonka oli tarkoitus noudattaa hänen jo tuolloin anarkistiseen suuntaan kehittyneitä kasvatusfilosofisia periaatteitaan. Koulu ei saanut ainuttakaan oppilasta. Syynä oli paitsi perustajan radikaalisuus, myös se käytännön seikka, että koulun esite sisälsi

kyllä aivan riittävästi noiden ajatusten, mutta äärimmäisen vähän vanhempia kiinnostavien käytännönkysymysten selvittelyä.

Godwin oli jo pappina tutustunut ranskalaiseen valistusfilosofiin, ja tehnyt siitä vähitellen ajattelunsa viitekehysten. Ranskan suuren vallankumouksen syttyminen pumppasi hänet täyteen vallankumouksellista intoa, ja jotakin siitä jäi jäljelle vielä giljotiinin aiheuttamien pettymysten jälkeenkin. On paljon mahdollista, ettei ”Political Justicea” olisi lainkaan kirjoitettu ilman Ranskan vallankumousta. Kirja oli Godwinin omien sanojen mukaan suorastaan tarkoitettu alun perin vain vastapamfletiksi **Edmund Burken** vastavallankumoukselliselle pamfletille *Reflections on the French Revolution*. Sama tarkoitus oli tosin myös **Thomas Painen** teoksella *The Rights of Man*, mutta Godwin ei ollut siihen tyytyväinen, vaikka kuuluikin sen julkaisua järjestävään komiteaan.

Kuten sanottua, Godwinin anarkistiset käsitykset olivat alkaneet muotoutua jo vuosia ennen pääteoksen aloittamista, mutta varsinainen anarkisti hänestä tuli vasta sen kirjoittamisen aikana. Kirjaa näet painettiin erikoisella tavalla: sitä mukaa kun tekijä sitä kirjoitti! Jokainen sen sisältämä ajatus on ollut kirjoittamishetkellä Godwinin viimeisin johtopäätös. Päätelmä johti lopulta pidemmälle kuin päättelijä osasi alussa aavistaa. Godwin ei perustunut ajatuksiaan luokkasotaan, joka on 1800-luvulla syntynyt käsite, vaan uskolliselle ihmisjärjelle, niin kuin valistuksen ajalla oli tapana. Lopputulos oli silti sama.

”Political Justice” lähti siitä, että ihminen on itse asiassa vain ajatteleva mekanismi, jonka käyttäytymisen määrää järki. Järkevästi ajatellen on ihmisen loogisin periaate Godwinin mukaan pyrkimys yleiseen hyvinvointiin, koska ihmisten ruumiillisesta ja älyllisestä samankaltaisuudesta johtuen heillä kaikilla on suurin piirtein samat tarpeet. Yhteisen edun toteutuminen on näin ollen myös yksilön oman edun mukaista, jos ajatellaan vähänkin pidemmällä tähtäimellä.

Godwin tuli siihen tulokseen, että valtio on ihmisjärjen suurin sumentaja, koska se ylläpitää yhteiskuntaa, joka ei selvästikään ole

kaista yhteiskunnan epäoikeudenmukaista toimenpidettä ja sortavaa piirrettä vastaan, mutta ei kuitenkaan pitänyt väkivaltaista vallankumouksellisuutta rationaalisesti ajatellen suotavana. Hänen uskonsa mukaan kehitys tulisi kuitenkin väistämättä johtamaan anarkiaan. Ei yksinkertaisesti kannattanut ”kiirehtiä tänään sen toteuttamista, mikä tulee huomenna totuuden levittyä väistämättömäksi”. Englannin, Amerikan ja Ranskan vallankumoukset eivät kuitenkaan olleet Godwinin mielestä hyödyttömiä, vaan tärkeitä osoituksia ihmisen kehityksestä kohti aina vaan demokraattisempaa yhteiskuntaa, onhan jokainen niistä ollut edellistä radikaalimpi. Ranskan vallankumouksen ajautumisen pelkiksi irtopäkekereiksi Godwin katsoi johtuvan vain siitä, ettei totuus ollut vielä levinnyt kyllin laajalle.

Tästä huolimatta Godwin ei ollut pasifisti, vaan katsoi oikeudenmukaisen yhteiskunnan niin tärkeäksi päämääräksi, että sen puolesta kannatti ryhtyä vaikka väkivaltaiseen vastarintaan, koska tulevien aikojen onni riittäisi kyllä korvaamaan kaikki vallankumouksen kauhut. Hän katsoi väkivallan käytönkin järkeväksi sen ollessa olosuhteiden pakosta aivan välttämätöntä, vaikka ei uskonutkaan sen hyödyllisyyteen lopullisen päämäärän suhteen.

Kun valistuksen aika vaihtui taantumukseksi, painui Godwin unohduksiin yhtä nopeasti kuin oli noussut maineeseen. Mutta vaikka hänen voidaankin sanoa sanoneen kaiken anarkismin kannalta olennaisen sanottavansa jo vuonna 1973, olivat sekä hänen romaanikirjailijauransa että tärkeimmät yksityiselämän tapahtumat vasta edessä. Ja loppujen lopuksi myös kestävimmit hänen jättämänsä vaikutukset.

Noin vuoden kuluttua ”Political Justicesta”, ilmestyi usein Godwinin parhaaksi sanottu romaani, *Caleb Williams*, johon hän kirjoitti ensin lopun ja vasta sitten siihen johtavan tarinan. Godwinin anarkismi näkyy vahvana kaikissa hänen romaaneissaan, mutta varsinkin juuri ”Caleb Williamsissa”.

Vuonna 1797 Godwin avioitui pitkäaikaisen ystävänsä, kovia kokeneen feministifilosofi Mary **Wolstonecraftin** kanssa tämän olles-

käsityksensä mukaan tehokkaampaa anarkismin puolesta taistelua kuin mikään muu.

Valtiovallan väliintuloa ei kuitenkaan tapahtunut. Kerrotaan että Englannin silloinen pääministeri, **William Pitt nuorempi**, olisi pidättynyt tukahduttamistoimenpiteistä yksinomaan siksi, että piti kirjan hintaa liian kalliina vaarallisimman yhteiskunnanosan, eli työväestön, kukkarolle (vrt. Marxin Pääoman ilmestyminen tsaarin Venäjällä). Kallis hinta ei kuitenkaan, piti tieto paikkansa tai ei, riittänyt estämään teoksen leviämistä työväenluokan keskuuteen. Sen ajan ”työväenklubit” (clubs of working men) nimittäin keksivät ostaa kirjan yhteisrahastonsa varoilla, lukea sitä ääneen ja keskustella siitä kokouksissaan.

Godwin näki työväestön aseman keskeisenä pyrkimyksessä kohiti anarkiaa (onhan se sorretuin väestönosa), mutta piti mahdollisena myös rikkaiden saamista ajatustensa taakse, kun nämä käsittäisivät asemansa horjuvuuden ja jättäisivät nykyisen järjestelmän hukkuvana laivana. Kärsiväthän rikkaatkin loppujen lopuksi eriarvoisuudesta, vaikka siitä myös hyötyvät.

Myös ajan ”älymystöön” oli teoksen vaikutus suuri. Kaikki tulevat ”Järvikoulun” romanttiset runoilijat (mm. **Coleridge**, **Wordsworth**, **Southney**) kääntyvät järjestään godwinilaisiksi, joskin heidän anarkisminsa kesti juuri niin kauan kuin arvata saattaa, uusien muotivirtausten ilmaantumiseen.

Suosio ei voinut olla vaikuttamatta Godwinin asemaan käytännönkin tasolla. Niinpä hänelle avautuivat hetkeksi jonkinlaiset käytännön vaikutusmahdollisuudet, joita hän myös käytti hyväkseen. Hän tapasi johtotehtävissä olevia parlamentin jäseniä ja itsensä kaltaisia radikaaleja, väitellen ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä ja tuottaen jatkuvasti pamfletteja. Näin Godwin onnistui jopa saavuttamaan jonkin verran menestystä taistelussa keskushallinnollisia toimintaperiaatteita vastaan.

Muulla tavoin Godwin ei kuitenkaan edes yrittänyt edistää ajatustensa toteutumista. Hän kyllä ihaili suuresti kaikkea vallankumouksellista ja piti suorastaan yksilön velvollisuutena nousta jo-

oikeudenmukainen. Valtiota hallitsee aina jokin tietty luokka, joka pyrkii yleisen hyvinvoinnin varjolla ajamaan omia etujaan. Vallitsevan järjestelmän ylläpitäjät uskottelevat ihmisille järjestelmän olevan pyhä ja arvostelun yläpuolella ja opettavat heidät katsomaan aina menneisyyteen tulevaisuuden sijasta, estäen näin heitä omaksumasta ajatusta paremman luomisesta. Apunaan järjestelmä käyttää luomiaan lakeja ja laitoksia. Mikään laki ei Godwinin mukaan ole hyödyllinen, vaikka olisi niin oikeudenmukainen kuin vain mahdollista, koska lait perustuvat aina menneisyyden tietämykseen, eivät ihmisen oman järjen käyttöön. Jos ne vain toistavat sen, minkä sanoo jo järkikin, ne ovat turhia, jos taas toimivat järjen käskyjä vastaan, suorastaan ”hervittäviä”.

Ja kuten on jo todettu, lait ja hallitusten toimethan eivät suinkaan pidä tärkeimpänä toimintaperiaatteenaan oikeudenmukaisuutta, vaan vallanpitäjien aseman varmistamista ja lujittamista. Epäoikeudenmukaisuus pilaa myös epäoikeudenmukaisuuden kohteet, sillä miten ketään voisi tosissaan vaatia toimimaan yhteisen edun mukaisesti, kun koko yhteiskuntajärjestelmä hänen ympärillään toimii sen vastaisesti. Virheellinen ympäristö tuottaa aina vain lisää virheellisiä ajatuksia, tehden järjestelmästä entistä suuremman sortajan.

Godwinin käsitykset valtiovallan synnystä ja käsitteiden ”valtio” ja ”yhteiskunta” välisestä jyrkästä erosta ovat käytännöllisesti katsoen identtiset **Proudhonin** vastaavien kanssa. Kaikki ihmisjärjen kehitys on yhteiskunnassa elämisen, sen edellyttämän keskinäisen avun ja asioiden yhteisen hoitamisen tulosta. On kuitenkin käynyt niin, että vielä varhaisessa kehitysvaiheessa olevaan yhteiskuntaan on syntynyt valtiojärjestelmä, ihmisten paheiden luoman näennäisen tarpeen tyydyttämiseksi. Tuo järjestelmä on ollut voimaton estämään pahaa, mutta sen sijaan erittäin voimallinen **tekemään** pahaa omien etujensa nimissä.

Godwin uskoo ja toivoo ihmiskunnan palaavan vielä alkuperäiseen kehityslinjaan, jonka suunnan valtio muutti.

Suhtautumisessaan parlamentarismiin Godwin on myös hyvin paljon samoilla linjoilla myöhempien anarkistiteoreetikkojen kanssa. Parlamentaristinen järjestelmä (josta Godwin käytti nimeä demokratia) on kyllä sorron väline ja järjen sumentaja siinä missä monarkia tai aristokratiakin, mutta kuitenkin paljon vähemmän paha, koska antaa paljon suuremman vapauden yksilön oman järjen käytölle ja saa tämän tajuamaan oman arvonsa, edistäen näin ihmisen kulkua kohti oikeudenmukaista yhteiskuntaa.

Godwinin suunnitteleman yhteiskuntamallin lopullinen päämäärä on niin täydellinen anarkia, ettei sellainen vaadi edes minäkäänlaisia yhteiskuntarakenteita. Kun siihen päästään, on ihmisjärki kehittynyt jo niin korkealle, että vapaus ja oikeudenmukaisuus ovat itsestäänselvyyksiä ja jokainen tekee automaattisesti aina niin kuin oikein on.

Godwinkaan ei kuitenkaan usko tällaisen järjestelmän voivan syntyä yhdessä yössä nykyisen valtiojärjestelmän pohjalta, vaan siihen tarvitaan siirtymävaihe, joka on anarkia ja muistuttaa hyvin paljon seuraavan vuosisadan, Godwinia lähes poikkeuksetta vähemmän optimististen, anarkistien luonnostelmia.

Vapaan järjen periaatteita noudattavan yhteiskunnan tulee tietenkin perustua suoraan demokratiaan ja täydelliseen yksilön vapauteen (niin kauan kuin yksilö ei vahingoita muita). Godwin ymmärsi, että tällaisen yhteiskunnan on pakko perustua pieniin, täysin riippumattomiin yksiköihin. Päinvastoin kuin miltei kaikki myöhemmät anarkistiteoreetikot, hän kuitenkin katsoo, että mitä vähemmän nuo yksiköt ovat siirtymävaiheen aikana tekemisissä keskenään, sen parempi. Hän ei nimittäin katso valtiota ilman muuta kerralla voitetuksi viholliseksi, vaan pelkää liian laajan yhteiskuntaan syntyvien väittelyiden ja (näennäisesti) vastakkaisten etujen luovan paineita taantumuksellisten ratkaisukeinojen käyttöön, ja sitä tietä valtiojärjestelmään paluuseen. Näin kuitenkin vain kunnes on päästy tasolle, jossa ihminen tottelee vain oman järkensä käskyjä. Tuossa suhteellisen kaukaisessa tulevaisuudessa tulee maailma Godwinin mukaan olemaan tavallaan yksi ainoa

konaan itse, ei ole mitään järkeä pakottaa toista opiskelemaan joutain, mitä tämä ei koe järkeväksi ja hyödylliseksi.

Merkittävämpänä vastaväitteenä yhteiskuntajärjestelmälleen Godwin itse piti väestön liikakasvua, joka ennen pitkään ylittäisi elintarpeiden tuotantovauhdin. Hän kuitenkin katsoi ongelman hyvin kaukaiseksi, sillä viljelyskelpoisesta maa-alasta oli hänen omien laskelmiensa mukaan muokkaamatta noin 75%. Vielä nykyäänkin, kun väestönkasvu on (kuten kaikki tietänevät) yltänyt varsinkin kehitysmaissa luonnottomiin mittasuhteisiin, on viljelykelpoista, täysin muokkaamatonta maata saman verran kuin jo muokattua. Ja on muistettava että jo nyt laskuun kääntynyt väestönkasvu pysähtyisi mitä todennäköisemmin hyvin nopeasti anarkiaan siirtymisen jälkeen. Kaikki väestönkasvukysymykseen perehtyneethän ovat järjestään todenneet hyvinvoinnin lisääntymisen ja lapsikuolleisuuden vähenemisen tekevän tehokkaasti lopun mielettömästä synnytystahdistista, kun käy selväksi ettei tarvitse kantaa huolta siitä että edes joku ruokittavista eläisi aikuiseksi.

Godwinin ajatukset eivät jääneet pelkäksi yhden ihmisen utopiyhteiskuntaluonnokseksi, vailla yhteyttä poliittiseen tilanteeseen. ”Political Justicea” myytiin muutaman ilmestymistään seuranneen vuoden aikana 1700-luvun mittapuun mukaan uskomattomia määriä.

Teoksen ilmestyessä oli taantumuksellinen reaktio Ranskan vallankumoukseen jo tullut, ja Englannin hallitus alkanut vainota vallankumousta sympatisoineita radikaaleja. Vain kahta kuukautta aiemmin oli eräs Godwinin radikaalituttava, Thomas Paine, tuomittu kuolemaan ”Rights of the Man”-teoksen kirjoittamisesta. Tämä oli tosin jo ehtinyt paeta Ranskaan, Godwinin niinikään hyvin tunteman runoilija-taiteilija William Blaken onnistuttua varoittamaan ajoissa. Godwinillakin oli siis syytä odottaa tukahduttamistoimenpiteitä valtion taholta. Hän ei kuitenkaan luopunut julkaisupäätöksestään, olihan totuuden levittäminen ihmisten keskuuteen hänen

itsenäinen tuottaja, jonka tuotteet kuitenkin jaetaan oikeudenmukaisesti, kenenkään saamatta niistä voittoa.

Kuten kaikki (tai varmasti ainakin melkein kaikki) anarkistit, Godwin uskoo työpäivän lyhenevän muutamaan tuntiin, kun kaikki tekevät jotain tuottavaa tai muulla tavalla tosiaan hyödyllistä. Siitä, että kaikki tekevät tietyn määrän työtä, huolehtii ympäristön mielipide lintsareista. Kropotkinin tapaan Godwin uskoo myös tuotannon tehostuvan valtavasti, kun maan käyttäjille annetaan vapaat kädet menetelmien suhteen ja tekninen kehitys etenee tehden ruumiillisen työn lopulta kokonaan tarpeettomaksi. Godwin luottaa teknologian kehitykseen myös yksilökeskeistymisen suhteen. Siinä suhteessa on ennustus vasta aivan viime aikoina alkanut osoittaa toteutumisen merkkejä. Tärkeänä työpäivän rajun lyhenemisen tuloksena Godwin näkee tietenkin suuren vapaa-ajan antamat älyllisen toiminnan mahdollisuudet, jotka huomattavasti nopeuttavat ihmisjärjen kehitystä.

Godwin tuomitsee myös avioliiton nykymuodossaan, onhan se selvästikin omistusajattelua räikeimmillään. Hän arvelee tulevaisuuden yhteiskunnan korvaavan sen vapailla sukupuolisuhteilla. Mitään vakituista ydinperhettä ei tulisi olemaan, eikä lasten tarvitsisi Godwinin mielestä edes välttämättä tuntea isäänsä. Sukupuolisuhteessa elävien yhteisasumista hän pitää suorastaan epäsuotavana, koska puolison mielipiteet voivat helposti saada ihmisen tinkimään omista järjensä vastaisesti.

Toisin kuin esimerkiksi Bakuninin kohdalla, tällainen ajattelu ei kuitenkaan johda Godwinia kodin ulkopuolella tapahtuvaan lastenkasvatukseen, vaan hän (mielestäni loogisemmin) päinvastoin pitää kaikkea laitoksellisuuteen vivahtavaa opetusta erittäin vaarallisena. Valistusajan ihmisenä hän arvostaa kyllä koulutusta erittäin suuresti, mutta suunnittelee sen itseopiskeluksi, jossa vanhemmat ja laajemman tietomäärän omaavat ihmiset avustavat. Jonkinlaiset keskustelukerhomaiset pikkukoulutkin voitaisiin säilyttää. Opiskeltavat asiat täytyisi opiskelijan ehdottomasti valita ko-

yksikkö ilman mitään poliittisia rajoja. Hän siis oikeastaan vain lykkää tätä vaihetta kunnes se syntyy jo itsestään.

Yksilön vapaus kaikesta ulkopuolisesta painostuksesta on niitä asioita, joiden suhteen Godwin on äärimmäisen tinkimätön. Niinpä hän hylkää monien myöhempien anarkistien kaavailemat väenkokoukset päätäntäeliminä. Niiden sijaan hän ehdottaa keskusteluja, joilla ei tulisi olemaan mitään päätäntävaltaa, vaan asiat hoidettaisiin niissä tosiaankin vain esittämällä muille ehdotuksia ja perustelemalla niiden ajamiensa asioiden tarpeellisuutta. Ketään ei voitaisi pakottaa enemmistö päätöksen perusteella tekemään mitään sellaista mitä ei itse kannata.

Godwin ei kuitenkaan aivan täysin hylkää yhteisön sisäisiä ja yhteisöjen edustajien välisiä kokouksia. Ulkopuolisen hyökkäyksen uhatessa tai sisäisen rikollisuuden vaatiessa torjuntatoimenpiteitä voitaisiin tällaisiin turvautua. Kokousten tehtävä olisi kääntyä asiasta kiinnostuneiden yhteisöjen puoleen ja kehottaa näitä vaaran uhatessa liittymään nostoväkijoukkoihin. Kokouksia tulisi kuitenkin kutsua koolle niin harvoin kuin vain mahdollista, jottei niistä tulisi vakinaisia vallanelimiä. Minkäänlaista vakinaista armeijaa tai edes sellaista yhteisöjen välistä puolustus sopimusta, jollaiseen Bakunin perustaa oman miliisipuolustusjärjestelmänsä, ei Godwin kuitenkaan hyväksy.

Oikeudenkäytön Godwin suunnittelee valamiesoikeudeksi, jonka tehtävä on pyydettäessä ratkaista ihmisten välisiä kiistoja. Ratkaisun ainoa kriteeri olisi tietenkin valamiesten oma järki, ilman mitään lakipykälää. Aluksi nuo tuomioistuimet tekisivät sitovia päätöksiä, mutta Godwinin käsityksen mukaan jo yhden sukupolven eliniän jälkeen siirtymävaiheen ihmiset ovat kehittyneet sen verran, että tuomioistuinten päätökset voidaan muuttaa pelkiksi vailla toimeenpanovaltaa oleviksi neuvoiksi. Kun on päästy kokonaan siirtymävaiheen ohi, ei tarvita enää minkäänlaisia tuomioistuimia, silloin kun ei Godwinin optimistisen käsityksen mukaan ole lainkaan rikoksiakaan, koska rikos on vain tulos virheellisistä mielipiteistä.

”Political Justicen” viimeinen, eli kahdeksas, kirja käsittelee omistuskysymystä. Yksityisomistuksen Godwin näkee aivan yhtä pahana kuin valtion. Se jakaa aina yhteiskunnan rikkaisiin ja köyhiin ja rikkoo näin kaikkia tasa-arvon periaatteita. Rikkaus ei ole missään suhteessa ahkeruuteen, ainoastaan syntyolosuhteisiin. Niille, jotka tekevät työtä kaikkein eniten, maksetaan usein kaikkein pienintä palkkaa. Godwinin elinaikana, jolloin perinnöllisen aatelin asema oli Englannissa (kiitos 1700-luvun ”rauhallisen poliittisen kehityksen”) vielä todella vahva, oli rikkaus itsestään selvästi palkinto täydellisestä joutilaisuudesta.

Rikkaaksi syntyminen ei anna ihmiselle ainoastaan mahdollisuutta elää epäoikeudenmukaisessa yltäkylläisyydessä monien muiden nähdessä nälkää, vaan myös vallan pakottaa huononnisempia työskentelemään nälkätalalla hyväkseen, koska näillä ei ole muutaakaan mahdollisuutta elättää itseään. Godwin kiistää ihmisen yleisen käsityksen, jonka mukaan palkka on palkkio työstä. Työ on päinvastoin **palkkio palkan maksamisesta**; eihän paperilla sinänsä voi tehdä paljon muuta kuin pyyhkiä perseensä. Vain ja ainoastaan työ pitää yhteiskunnan käynnissä ja tuottaa hyvinvointia. (Vallitsevassa järjestelmässä niille, joille se kaikkein vähiten kuului).

Rikkaus ja köyhyys eivät Godwinin näkökulmasta turmele ainoastaan rikkaita, vaan myös köyhät. Köyhä ihminen halveksii kaikkia puheita yleisestä hyvinvoinnista, koska koko yhteiskunta hänen ympärillään perustuu sortoon. Lait suojaavat rikkaiden väärillä hankkimaa omaisuutta ja kaikki tuomarit ovat rikkaita, jotka tietenkin tuomitsevat rikkaiden hyväksi. Verot koettelevat todella vain köyhiä. Rikkaiden yhteenliittymät sallitaan ilman muuta, mutta köyhien yhteenliittymiselle asetetaan jos jonkinlaisia esteitä, usein väkivaltaisia. Godwinin elinaikana, jolloin puheet ilmaisista asianajajista olisivat tuottaneet vain räkäisiä nauruja, olivat oikeudenkäyntikustannuksetkin niin suuret, että vähänkään pienituloisemman oli mahdotonta niistä selviytyä.

Oikeuden epätasainen jako synnyttää kateutta, vihamielisyyttä, turhamaisuutta ja viekkautta, puhumattakaan loputtomista väkivaltaisuuksista. Se ehkäisee järjen kehitystä pakottamalla suuret massat itsekkyyteen ja arkisiin huoliin. Kasvatus yrittää aina saada ihmiset ajattelemaan yhteistä etua, mutta ”elämän tosiasiat” mitätöivät täysin sen vaikutuksen. Sitä tehokkaammin mitä enemmän henkilö on epäoikeudenmukaisuuksien kohteena.

Godwinin suunnittelemassa yhteisomistusjärjestelmässä jokainen tuotettu esine tai asia on yhteinen siinä mielessä, että kukaan ei voi omia itse tekemäänsä tuotetta vain sillä perusteella, että se on hänen tekemänsä. Jos joku on fyysisesti työkyvyltään heikompi, hänellä on poikkeuksellisen suuri perhe elätettävänä tms., hänellä on oikeus saada tarpeensa mukaan siinä missä niidenkin, jotka kykenevät tekemään työtä täysin sen edestä.

Siirtymisen tällaiseen omistusjärjestelmään Godwin suunnittelee tapahtuvaksi edellä mainittujen tuomioistuinten avulla. Sen jäsenet arvioisivat jokaisen vaatimuksen esim. johonkin maatilkuun nähden, ottaen huomioon vaatijan kyvyn huolehtia siitä täysipainoisesti, tämän perheen suuruuden ja muuta asiaan vaikuttavat seikat. Samalla tavalla määriteltäisiin myös kulutustavaroiden käyttöoikeudet. Tuomioistuinten suorittamaa tutkimusta käytettäisiin myös omaisuuden käyttäjän kuollessa, uudelleen jakamisen järjestämiseksi. Tehtäköön vielä selväksi, ettei omaisuutta käyttöön saava itse omista sitä, vaan siitä voidaan tarpeen vaatiessa heti jakaa jotakin sitä kipeämmin tarvitseville.

Vaikka kaikki yhteiskunnan tuottama onkin Godwinin yhteiskuntamallissa yhteistä, yksilön yhteiskunnan hyväksi tekemän työn luonne tai tapa, jolla hän jakaa työaikansa, ei ole kenenkään muun kuin hänen itsensä määrättävissä. Godwin vastustaa kiihkeästi kaikkea työn yhteiskunnallista järjestämistä ja jopa osuustoimintaa, samoin kuin kaikkea muutakin yksittäisen työntekijän sitomista ulkopuolisella painostuksella koneeseen tai työryhmään. Jokainen on tavallaan nykyisen yksityisyrittäjän asemassa oleva